

Om noen steiner i jorda.

Ideen til denne artikkelen stammer fra noen steiner. På et jorde et par hundre meter nordøst for husa på Østre Åmot er jeg hvert eneste år borti stein når det skal pløyes. Som regel er de små, men i fjor kjørte jeg pløgen i en kjempestein. Bare flaks at ikke noe ble ødelagt.

Bestefar kunne fortelle at der steinene stadig kommer opp lå på slutten av 1700-tallet plassen Bygningen. Bygdeboka kaller Bygningen en husmannsplass, men den kan neppe ha fungert særlig lenge som en vanlig husmannsplass slik vi tenker oss. Bygdeboka gir noen spennende opplysninger om mannen som bodde på Bygningen:

I 1748 døde eieren av Østre Åmot Eiven Jensen. Enka Anne Amundsdatter giftet seg i 1754 med Torer Larsen Fjeldstad. Torer (f.1707) var opprinnelig fra Nordgarn Fjælstad, men hadde vært borger av Kristiania i flere år. Han var nå blitt enkemann. I Kristiania hadde han livnært seg som maler. Vi må tro at malervirksomheten hadde kastet bra av seg, for han hadde i hvert fall lagt seg opp nok penger til i 1748 å kunne kjøpe Heni kirke. Bygdeboka opplyser også at han drev teglverk ved Heni/Mo. Nå ble han altså gardbruker på Åmot inntil stesønnen Jens Evensen fikk overta i 1775.

Skal vi tolke uttalelsene fra en besiktigelse over husa på Åmot som ble holdt i 1755, var Torer langt fra fornøyd med tilstanden. De fleste husa får i besiktigelsen karakteren ”brøstfeldig”. Han hadde måttet rive og bygge ny treske- og stalløe. Det samme med kvern, sag og renner. Kjeller, struss og bryggerhus manglet. Bare fjøset får karakteren brukbart. Torer må ha blitt vant til en annen standard i Kristiania.

Det er lite sannsynlig at Torer levde som en helt vanlig bondemann som utførte sin daglige dont i stall og på jorder. Det som er sikkert er at han fortsatte å male.

I 1702 og 1720 ble det gjort større restaureringsarbeider på den gamle Heni-kirka. Torer fortsatte oppussingen. Alt året han overtok kirka hadde han sørget for å male den rød. Men den nye kirkeeieren var ikke fornøyd med inventaret. I 1763 bygde derfor Torer ny altertavle i Heni. På baksiden av tavla står teksten: ”Denne altertavle er bekostet af daværende Kiercke eiere Thorer Fielstad og hans hustru Anne Amundsdatter, og gjort af eieren selv paa østre Aamodt og indsæt i Henni Annex den 22. Martie 1763.” Det er sannsynlig at Torer også har utført døpefonten i 1766. (Den gamle kirka ble for øvrig revet i 1864, men altertavle og døpefont ble tatt vare på og satt inn i den nye.)

-Men så var det dette med steinene på jordet. Som sagt overdro Torer Åmot til sin stesønn i 1775. Det var i denne forbindelsen han satte opp hus på Bygningen. Det var et 4-laftet stuehus, og de 7 vinduene var til og med malt, noe som nok ikke var vanlig så tidlig. Og så hadde han en steinsatt kjeller under huset, og der ligger nok kilden til mine problemer. Videre satte han opp stall, løe og bryggerhus, og han hadde kårkontrakt som sikret at det var stesønnen som dyrket jorda til plassen og skaffet fôr. Ikke minst er det interessant at Torer på sørsida av husa hadde anlagt en ”51 alen lang og 20 alen bred” urtehage med bl.a. kirsebær, plommer, rips og stikkelsbær. I den sørvendte lia ved Bygningen har altså den 70 år gamle kårkallen hygget seg i vårsola med spaserturer i urtehaven for 230 år siden!

Torer døde i 1784, og det er ukjent hva som skjedde med Bygningen deretter. Sannsynligvis har folka på Åmot brukt plassen ei tid, og kanskje kan det ha bodd en husmann her en kortere periode. En sjekk mot folketellingen i 1801 gir imidlertid ingen indikasjoner på at noen bodde

på Bygningen da. Alle som står oppført som husmenn med jord i folketellingen under Østre Åmot, bodde på andre plasser.

I den nåværende kårboligen på Åmot er det svært gammelt tømmer. En artig tanke kan jo derfor være å tro at husa på Bygningen er blitt revet og satt opp igjen på tunet Åmot. Det var snarere regelen enn unntaket på den tida at gammelt, brukbart tømmer ble brukt om igjen. Hvem vet: Kanskje vi fortsatt har spor etter den driftige byborgeren her på gården.

Østre Åmot
Januar 2007
Tor Laache

Kilde: Birger Kirkeby: Bygdebok for Gjerdrum bind 1, 2 og 3.